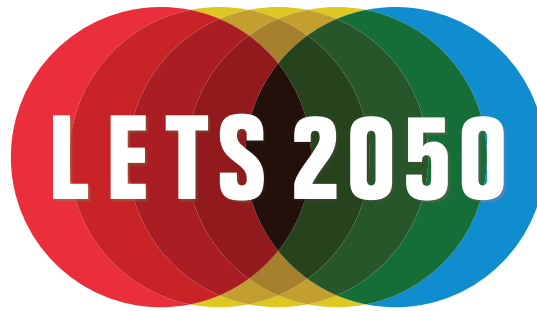

LETS-NYTT

Nr 7 2011

Governing transitions towards Low-Carbon Energy and Transport Systems for 2050

Styrning kräver mål och riktning

Vem kunde ana när LETS startade att vi idag, knappt tre år senare, skulle befinna oss i ett så skarpt läge rörande frågorna om samhällsstyrning?

Vid COP 16 i Cancun uppmanades I-länderna att ta fram strategier och planer för en koldioxidsnål utveckling och i Sverige har arbetet med sådana färdplaner just inletts. I förhandlingstexterna från Panama talas om paradigmskiften för att bygga ett koldioxidsnålt samhälle och om att etablera *'adequate national institutional arrangements that would create a formal process to formulate a shift towards a low-carbon and climate-resilient development strategies'*. Centrala forskningsfrågor för LETS ligger alltså högt på agendan i Sverige, EU och internationellt.

Detta är spännande och stimulerande men också förpliktigande. Frågor om hur man styr klimatomställningen är naturligtvis oerhört komplexa. Vad utgör exempelvis "adekvata institutionella arrangemang"? Vi har redan en hel del idéer om svaret på sådana frågor. I den kommande rapporten Vägval 2050 undersöker vi några av pusselbitarna.

Styrning kräver bland annat mål och riktning. Underskatta därför inte färdplanernas betydelse för att mobilisera och motivera till handling. Det växer fram en allt mer positiv berättelse om omställningen till det klimatsmarta samhället – en idé om ett rikt, insiktsfullt och bra liv utan klimatpåverkande utsläpp. Dessa diskursiva inslag förändrar idéer, tankar och uppfattningar om vad som är möjligt och eftersträvansvärt. De formar därmed också klimatpolitiken.

Lars J Nilsson
Programchef för LETS 2050
lars_j.nilsson@miljo.lth.se

"Detta är spännande och stimulerande men också förpliktigande"

Färdplaner för ett kolsnålt samhälle

Det finns bred politisk enighet om att industriländerna behöver minska sina växthusgasutsläpp med 80-95% till 2050. Vad som har saknats är politiskt förankrade färdplaner för hur detta ska genomföras. Men nu är det på gång.

Vid FN:s klimatkonferens i Cancún i Mexiko 2010 beslutades att alla industriländer ska "utveckla kolsnåla utvecklingsstrategier och planer". I våras publicerade EU-kommissionen en *'Roadmap for moving to a competitive low-carbon economy in 2050'*. Och i juni i år fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till en svensk färdplan.

I en färdplan framgår de stora förändringar som måste ske inom alla delar av samhället, både i form av ny teknik och förändrade beteenden. För att fungera som ett styrinstrument är det av största betydelse att samla en bred grupp av samhällsaktörer i processen. Gjort på rätt sätt kan en färdplan alltså vara ett sätt att skriva den nya "omställningsberättelsen".

Samtidigt finns det risker med att producera ett dokument som slår fast vad som bör ske och hur det ska göras. EU:s färdplan utgör ett exempel på en teknikostrimistisk vision där man hänger upp utvecklingen på nyckelteknologier såsom CCS och elbilar.

En färdplan bör vara öppen för olika utvecklingsvägar även om den allmänna inriktningen slås fast (stadigt minskade utsläpp), och den måste kontinuerligt utvecklas och anpassas. En färdplan är heller inte mycket värd om den inte backas upp av konkret politik. Nya styrmedel och förändringar i regelverk och institutioner kommer att behövas, liksom strategiska investeringar i infrastruktur och teknikutveckling.

En viktig fråga är om statliga myndigheter har möjlighet att föreslå mer genomgripande förändringar nödvändiga för att ändra kurs men som är politiskt känsliga. Här har forskningen och civilsamhällets aktörer en viktig roll att spela.

Jamil Khan
jamil.khan@miljo.lth.se

"I en färdplan framgår de stora förändringar som måste ske inom alla delar av samhället."

Färdplan för ett Sverige utan nettoutsläpp av växthusgaser

I EU:s Roadmap for moving to a competitive low-carbon economy in 2050 ges medlemsländerna en vägledning i hur EU:s mål om en, jämfört med 1990, 80-95 procentig minskning av växthusgasutsläpp till år 2050 kan nås.

Med detta som en grund fick Naturvårdsverket i somras uppdraget av regeringen att ta fram underlag till en färdplan för ett Sverige utan nettoutsläpp av växthusgaser år 2050. Detta underlag ska redovisas för regeringen i december 2012.

- Underlaget till färdplanen handlar bland annat om att analysera hur utsläppen inom olika sektorer kan minska till mycket låga nivåer, ja t.o.m. - om det är möjligt - åstadkomma negativa utsläpp, för att få ett utrymme för utsläpp inom sektorer där det är svårt att helt ta bort utsläppen, säger Eva Jernbäcker på Naturvårdsverket.

Flera myndigheter och organisationer kommer att delta i arbetet. Jernbäcker beskriver det som ett samrådsarbete, där Naturvårdsverket har huvudansvaret:

- Energimyndigheten förväntas vara med i projektets samtliga delar, sedan ska berörda myndigheter i relevanta delar involveras. Boverket, SMHI, Trafikverket, Transportstyrelsen, Vinnova och Konjunkturinstitutet är bara några av de som nämns i vårt regeringsuppdrag. Sedan har vi tänkt att vi ska involvera så många som möjligt redan från start. Det är viktigt eftersom vi vill få en bild av hur olika sektorer berörs av ett nettonollutsläpp.

Myndigheterna bjuds in till ett möte, där tanken är att olika arbetsgrupper ska skapas, dels sektorsvis men även tvärsektoriella grupper kan bli aktuella. Utöver detta planerar Naturvårdsverket att forma referensgrupper med representanter från bland annat näringslivsorganisationer, miljöorganisationer och andra intresseorganisationer.

- Även om det inte nämns i uppdraget kommer vi att ha med forskarvärlden i vårt arbete. Där ska vi försöka dra nytta av LETS gällande exempelvis scenarioarbete och styrmedelsutmaningar. Vi vet ju exempelvis att en av inriktningarna inom LETS är styrningsutmaningar, så vi hoppas på goda underlag därifrån. Vi tror att det finns många delar där arbetet inom LETS kan komma in, säger Jernbäcker.

Jernbäcker tror att arbetet med färdplanen kommer att ha betydelse i resan mot målet år 2050:

- Vi hoppas att det blir ett underlag som är så pass bra att det kan vara betydelsefullt nu. Det är en lång tidsperiod men det handlar om att gå fram i steg.

Länsstyrelserna samlar goda exempel

Länsstyrelserna är en av de myndigheter som kommer att bidra med underlag till Naturvårdsverket. Utöver uppdraget som samtliga Länsstyrelser fått finns tre pilotlän, varav Skåne är ett. Ola Gustafsson, chef på Miljö- och vattenstrategiska enheten, är ansvarig för Länsstyrelsen i Skånes arbete:

Hur ser ert uppdrag från Naturvårdsverket ut?

Länsstyrelserna ska samla in goda exempel och visa på vilka svårigheter som finns med att nå ett kolnsålt samhälle. Den sista mars 2012 ska Naturvårdsverket ha underlaget från oss. Det kommer att vara i form av ett yttrande eller en rapport.

Hur genomför ni arbetet?

Vi för en dialog med olika aktörer i regionen; företag, kommuner och andra organisationer. I och med Klimatsamverkan Skåne har vi redan ett uppbyggt nätverk med dessa aktörer och det kommer vi att använda oss av för dialogen. Vi har nu börjat sätta den interna organisationen och planera arbetet. Utöver uppdraget som alla Länsstyrelser har är vi i Skåne ett pilotlän, tillsammans med Norrbotten och Dalarna, vilket innebär att vi ska ge ytterligare underlag.

Vad innebär det att vara ett pilotlän?

De tre pilotlänerna ska även ge underlag gällande styrmedel. Vi ska titta på vilka styrmedel som finns och hur de skulle kunna fungera bättre. Exempelvis kan vi föreslå ökad nationell samverkan när det gäller vissa styrmedel.

En ny klimatpolitisk berättelse

Roger Hildingsson, Jamil Khan och Annica Kronsell har inom ramen för WP1 intervjuat ett femtiotal politiska aktörer inom svensk klimatpolitik. Roger berättar mer om intervjustudien och hur det relaterar till färdplanarbetet:

– Syftet med studien är att få en fördjupad insikt i den klimatpolitiska policypraktiken i Sverige. Intervjuerna handlade även om styrningsmässiga utmaningar för att hantera klimatomställningen.

Diskuterades färdplaner och hur gick i så fall diskussionerna?

– Eftersom EU:s färdplan kom i samma veva som vi inledde vår studie blev det ett ämne som återkom i intervjuerna. Min känsla är att färdplanarbetet välkomnas, just att man börjar fundera kring vad det

är som behöver komma på plats för att vi ska inleda klimatomställningen. Det finns idag utvecklade idéer om vilka styrmedel som behövs för att nå målen på medellång sikt, till år 2020. Men när det gäller vad som behövs i det längre perspektivet är uppfattningarna mer trevande och osäkra.

Vad tänker du själv om "det längre perspektivet"?

– I den rika floran av visioner och scenarier om ett kolsnålt - eller till och med ett koldioxidfritt - samhälle år 2050, kan vi skönja framväxten av en ny klimatpolitisk berättelse. Denna berättelse skiljer sig mycket från den klimatpolitik som förts de senaste 15 åren, sedan Kyotoprotokollets tillblivelse. I den tidigare berättelsen har fokus legat på att minska utsläppen så effektivt som möjligt utan att det inverkar på den globala ekonomin. Om vi har nollutsläpp som vision handlar det mer om att åstadkomma sociotekniska systemförändringar i viktiga samhällsfunktioner. En sådan förändring kan kräva helt andra typer av politiska insatser och en förändrad syn på samhällsstyrningens roll i klimatomställningen.

Ny LETS-rapport om vägval till 2050

I en ny policyrapport – Vägval 2050 – undersöker en bred samling LETS-forskare samhällsstyrningens roll i klimatomställningen. Med utgångspunkt i viktiga styrningsutmaningar och vägval inom ett urval sektorer, diskuteras i rapporten behov av förändringsstrategier, policyreformer, institutionella förändringar och paradigmskiftet för att främja utvecklingen mot ett kolsnålt samhälle. Rapporten finns inom kort tillgänglig via LETS-programmets webbplats och presenteras i samband med årsmötet i november.

"Men när det gäller vad som behövs i det längre perspektivet är uppfattningarna mer trevande och osäkra"

Fem snabba till en LETS-forskare

Namn: Fredrik NG Andersson

Institution: Ekonomi-
högskolan, LU

Work Package: WP 1

ngf.andersson@nek.lu.se

I detta nummer av LETS-Nytt fokuserar vi på färdplaner och vägen till ett framtida klimatvänligt samhälle. Med utgångspunkt i detta ställde vi fem snabba frågor till Fredrik N G Andersson.

Din roll i LETS?

Jag är ledare för WP1 och analyserar förhållandet mellan ekonomisk tillväxt och CO2-utsläpp samt vilka policyverktyg som behövs för att skapa ett klimatneutralt samhälle.

Hur ser du på grön tillväxt?

Det finns egentligen ingen som kan definiera vad "grön tillväxt" betyder, men om frågan är huruvida det går att kombinera fortsatt förbättrad välfärd med mindre miljöbelastning, så tror jag det är möjligt. Det kräver dock att vi är beredda att tänka nytt.

Vilket samband finns mellan en samhälllig strukturomvandling och målen i LETS?

För att nå klimatmålen måste samhällsstrukturerna förändras. Det positiva är att samhället ändras hela tiden och det samhälle vi lever i idag ser inte ut som det samhälle vi levde i för 20 år sedan. Jag tror vi kan vara ganska säkra på att även framtidens samhälle kommer att se annorlunda ut jämfört med dagens. En stor del av strukturomvandlingen är teknikdriven och genom att stimulera till "grön" teknisk utveckling tror jag vi har goda chanser att skapa ett klimatneutralt samhälle.

Vilka utmaningar ser du?

För att kunna ändra på samhällsstrukturerna krävs det en vision om hur framtidens samhälle ska se ut. Tyvärr saknas det i stor utsträckning idag. Det gäller även att börja i tid. Att ställa om samhället i en klimatneutral riktning är inte enkelt, men om man börjar i tid kan man gå fram med små steg och långsamt fasa ut det som inte är klimatvänligt. Väntar vi för länge måste radikala förändringar genomföras längre fram. Då ökar risken för att vi fattar felaktiga beslut och omställningen kan bli mycket kostsam.

Vad gör ditt forskningsområde spännande?

Att man får vara med och utveckla framtidens samhälle!

På gång i LETS

Det svenska färdplanearbetet involverar flera LETS-forskare, på olika sätt:

Annica Kronsell i referensgrupp

Miljöministern har beslutat att tillsätta en referensgrupp för arbetet med att upprätta en svensk färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050. I gruppen ingår förutom forskare representanter för näringsliv, kommuner och ideella organisationer. Gruppen är rådgivande till miljöministern, och ministern själv är ordförande. Referensgruppen kommer att fungera parallellt med ett uppdrag till myndigheterna med Naturvårdsverket i spetsen.

Underlag till färdplanearbetet

Patrik Söderholm arbetar på en rapport åt Naturvårdsverket om relationen mellan generella och riktade styrmedel i klimatpolitiken.

Bengt Johansson arbetar med en rapport om hur scenarierna för låga växthusgasutsläpp påverkar möjligheterna att nå de övriga svenska miljömålen. En utkast till rapporten är färdig och ska presenteras för Naturvårdsverket den 7 november. Dessa båda rapporter ska ge input till färdplanearbetet.

Rapport från workshop om klimat-anpassat transportsystem 2030

Den 6:e oktober deltog Lena Winslott Hiselius och Fredrik Pettersson i en workshop anordnad av Trafikverket och WSP. Övergripande frågeställning för dagen var: *Hur skulle Sverige och transportsystemet se ut 2030 om personbilstrafiken minskat med 20 procent och lastbilstransporterna inte ökat, och vad gjorde vi för att hamna där?*

Diskussionen fördes i grupper och de olika grupperna fick i uppdrag att fundera ut vilka styrmedel och förändringar som behövs för att uppnå målet, samt när de bör genomföras. Dagen avslutades med en sammanfattning av diskussionerna:

1. En bred politisk överenskommelse kring målbilden är ett måste för att något ska ske.
2. Kapaciteten i det redan hårt belastade järnvägs-systemet är en stötsten – målet förutsätter omfattande överflyttningar till andra transportslag.
3. Tidsaspekten – många av de styrmedelsförslag och förändringar som föreslogs bör genomföras inom den kommande tioårsperioden för att hinna få avsedd effekt.

LETS-aktiviteter

- » 1 nov – Internt WP-gemensamt seminarium om kostnadseffektivitet i klimatpolitiken
- » 8 nov – Fredrik Pettersson deltar på Naturvårdsverkets seminarium om transportinfrastruktur och klimat i Stockholm
- » 8 nov – Christer Ljungberg, Lars J Nilsson och Roger Hildingsson deltar i Trafikverkets seminarium Think Future som syftar till att starta en strategisk dialog om transportsystemets användning och utveckling på lång sikt
- » 22 nov – Intern WP5-workshop om e-handel
- » 23-24 nov – LETS årskonferens i Lund. Startar och avslutas vid lunchtid. Ledningsgruppsmöte hålls 13-15 den 24/11.
- » 6 dec - WP1 anordnar uppföljningsworkshop i Stockholm för deltagare i den intervjustudie som genomförts under året. Resultat från studien presenteras och diskuteras.

>> För fler aktiviteter, besök www.lets2050.se

Vad är LETS 2050?

LETS är ett tvärvetenskapligt forskningsprogram som pågår 2009-2012 och drivs av Lunds Tekniska Högskola. LETS står för *Governing transitions towards Low-Carbon Energy and Transport Systems for 2050*. Syftet med programmet är att ta fram förslag på hur Sverige ska styra mot koldioxidsnåla och hållbara energi- och transportsystem. Målet är att minska våra utsläpp av växthusgaser så mycket att den globala uppvärmningen begränsas till 2 grader år 2050.

Finansiärerna

LETS finansieras gemensamt av myndigheterna Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Vinnova och Trafikverket. Tillsammans satsar finansiärerna 36,9 miljoner kronor fördelat över fyra år.

KONTAKT

Vid frågor om LETS:

Programchef Lars J Nilsson
Miljö- och Energisystem, LTH
Tfn: 046-222 46 83, 070-269 06 07
E-post: lars_j.nilsson@miljo.lth.se

Vice programchef Annica Kronsell
Statsvetenskapliga Institutionen, LU
Tfn: 046-222 89 44
E-post: annica.kronsell@svet.lu.se

Vill du få LETS-Nytt mejlat till dig?

Kontakta redaktören:
jimmie.hansson@trivector.se
Tfn: 046-38 67 92
www.lets2050.se